
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 658.15:330.142.26:338.439

Л. О. Коваленко, к. е. н., професор,
Д. С. Жданюк, магістр**ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ
ПІДПРИЄМСТВ ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ, НАПОЇВ І ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ
ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ НИМИ**

Анотація. У статті розкрито основні проблеми формування та використання оборотних активів підприємств харчової промисловості в Україні. Досліджено їх склад та структуру, показники ефективності використання, визначені причини, які обумовили негативну динаміку цих показників. Обґрунтовані етапи формування політики управління оборотними активами та запропоновано напрямки підвищення ефективності їх використання.

Ключові слова: оборотні активи; оборотний капітал; структура оборотних активів; політика управління оборотними активами.

Л. А. Коваленко, к. э. н., профессор,
Д. С. Жданюк, магистр**ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОБОРОТНЫХ АКТИВОВ
КОМПАНИЙ ПРОИЗВОДСТВА ПИЩЕВЫХ ПРОДУКТОВ, НАПИТКОВ И ТАБАЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ
И НАПРАВЛЕНИЯ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ УПРАВЛЕНИЯ ИМИ**

Аннотация. В статье раскрыты основные проблемы формирования и использования оборотных активов предприятий пищевой промышленности в Украине. Исследованы их состав и структура, показатели эффективности использования, определены причины, которые обусловили негативную динамику этих показателей. Обоснованы этапы формирования политики управления оборотными активами и предложены направления повышения эффективности их использования.

Ключевые слова: оборотные активы; оборотный капитал; структура оборотных активов; политика управления оборотными активами.

L. O. Kovalenko, Candidate of Economic Sciences, Professor,
D. S. Zhdaniuk, Master**EFFICIENCY OF THE USE OF CURRENT ASSETS
OF FOOD, BEVERAGES AND TOBACCO PRODUCTION COMPANIES
AND DIRECTIONS FOR IMPROVING THEIR MANAGEMENT**

Abstract. The article reveals the main problems of formation and use of current assets of food industry enterprises in Ukraine. Their composition and structure, indicators of the effectiveness of use were investigated, the reasons that determined the negative dynamics of these indicators were determined. The stages in the formation of a policy for the management of current assets are justified and ways to increase the efficiency of their use are proposed.

Keywords: current assets; working capital; the structure of current assets; the policy of management of current assets.

Актуальність теми дослідження. Для більшості підприємств харчової промисловості основною складовою реального капіталу є оборотні активи, використання яких завжди знаходиться в центрі уваги управлінців. Обсяги оборотних активів, їх структура та швидкість обороту визначають спроможність підприємств виконувати свої виробничо-комерційні та фінансові зобов'язання. У зв'язку з цим розробка політики управління оборотними активами спрямована на

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

підвищення ефективності їх використання, мінімізацію комерційних ризиків, забезпечення необхідної ліквідності підприємства.

Постановки проблеми. На формування оборотних активів спрямовується значна частина фінансових ресурсів, які знаходяться в розпорядженні підприємств. На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки для багатьох підприємств характерна гостра нестача оборотного капіталу для формування оборотних активів в необхідних обсягах і оптимальній структурі. Наслідком цього є зниження фінансової стійкості підприємств та виникнення загрози банкрутства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми удосконалення управління оборотними активами, теоретичного та практичного обґрунтування питань, пов'язаних з їх обліком, аналізом та управлінням вивчалися вітчизняними та зарубіжними вченими - економістами. Серед них Бердар М., Бланк І., Буряк Л., Гоцуляк С., Душило А., Ізмайлова Н., Коваленко Л., Кравченко О., Нестеренко С., Юрій С., Яремко І. та ін. Разом з тим динамічні зміни соціально-економічного, правового, політичного середовища функціонування підприємств обумовлюють необхідність дослідження впливу нових викликів на управління оборотними активами.

Мета статі. Обґрунтування політики управління оборотними активами підприємств харчової промисловості, спрямованої на оптимізацію їх обсягу, структури та підвищення на цій основі фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Для забезпечення безперервного процесу виробництва і реалізації продукції, виконання зобов'язань перед контрагентами підприємство повинно мати у розпорядженні достатній обсяг оборотного капіталу. Оборотний капітал можна розглядати з точки зору матеріально-речового складу, як оборотні активи (запаси, незавершене виробництво, готова продукція на складі, витрати майбутніх періодів тощо), і з точки зору абстрактної вартості, як обсяг авансованих грошових коштів в оборотні активи. З цих позицій оборотний капітал – це авансована вартість, спрямована на формування оборотних виробничих активів і активів сфери обігу та забезпечення безперервності процесу виробництва і реалізації продукції [5].

Оборотні виробничі активи – це частина оборотних активів підприємства, яка представлена предметами праці, повністю споживається в кожному технологічному циклі виготовлення продукції, змінює свою натурально-речову форму, повністю переносить свою вартість на вартість виготовленої продукції.

Активи сфери обігу призначені для забезпечення необхідними ресурсами процесу обігу (реалізації продукції). Їх обсяг залежить від умов реалізації продукції, форм розрахунків, платіжної дисципліни, організації збуту тощо [4].

Позитивна динаміка обсягів оборотних активів за останні роки свідчить про нарощення виробничих потужностей підприємств харчової промисловості щодо виробництва продукції (Рис. 1).

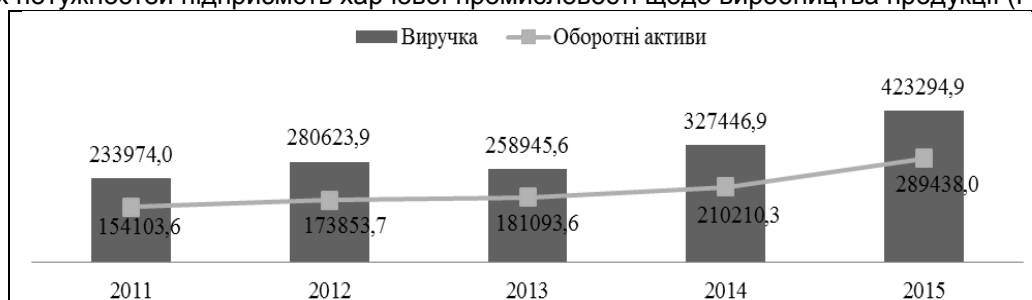

Рис. 1. Динаміка обсягу реалізації продукції, оборотних активів підприємств виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів в Україні протягом 2011-2015 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено за даними [10]

Обсяг оборотних активів згідно Рис. 1 зріс за 5 років на 87,8%, у 2015 році темп приросту становив 37,7%, порівняно з попереднім періодом. Враховуючи, що оборотні активи у харчовій промисловості складають основну частку всіх активів (72,7% у 2015 році) [розраховано за даними [10], ефективність управління ними визначає в значній мірі фінансовий результат діяльності підприємств в цілому.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Ефективність використання оборотних активів можна оцінити за коефіцієнтом їх оборотності. Так згідно даних, наведених на Рис. 1, коефіцієнт оборотності оборотних активів склав у 2011 р. – 1.52, 2012 – 1.61, 2013 – 1.43, 2014 – 1.56, 2015 – 1.46. Така динаміка показника свідчить про зниження ефективності використання оборотних активів, що компенсувалось залученням додаткових фінансових ресурсів в оборот підприємств. За п'ять років темп приросту обсягу реалізації продукції склав 80,9%, а обсягу оборотних активів - 87,8%. Як наслідок у 2015 році на одну гривню реалізованої продукції витрачалось 0.68 коп. оборотних активів, а в 2012 році – 0.62 коп.

Ефективність використання оборотних активів в певній мірі залежить від їх структури, яка характеризується питомою вагою окремих елементів у загальному обсязі оборотних активів. Згідно даних Табл. 1 найбільшу питому вагу займає дебіторська заборгованість як в промисловості, так і на підприємствах виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів. Разом з тим, структура оборотних активів останніх більш раціональна, оскільки за аналізований період доля дебіторської заборгованості скоротилась майже на 5%, що свідчить про прискорення розрахунків за поставлену продукцію, зросла частка запасів, які є матеріальною основою виробництва продукції, збільшився обсяг поточних фінансових інвестицій в 2 рази, тобто підприємства вкладають більше тимчасово вільних грошових коштів в поточні фінансові активи для отримання додаткового доходу. Позитивні зміни в структурі оборотних активів обумовлені динамікою їх складових елементів за 5 років (Табл. 2).

Таблиця 1

Структура оборотних активів промисловості, виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів в Україні протягом 2011 – 2015 рр., %

Промисловість					
Роки	2011	2012	2013	2014	2015
Усього оборотних активів	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Запаси	26,5	26,2	26,6	25,2	24,1
Дебіторська заборгованість	63,7	62,3	61,1	63,2	63,9
Поточні фінансові інвестиції	1,8	1,5	1,6	1,4	1,9
Грошові кошти	5,4	6,0	6,2	6,3	5,7
Інші оборотні активи	2,6	4,0	4,5	3,9	4,4
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів					
Роки	2011	2012	2013	2014	2015
Усього оборотних активів	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Запаси	26,1	25,9	25,0	26,0	27,9
Дебіторська заборгованість	65,6	62,4	63,3	61,4	60,4
Поточні фінансові інвестиції	1,3	1,6	1,2	1,5	1,8
Грошові кошти	4,4	4,0	4,6	5,0	4,5
Інші оборотні активи	2,6	6,1	5,9	6,0	5,5

Джерело: розроблено за даними [10]

Згідно даних Табл. 2 найвищими темпами зростали інші оборотні активи, поточні фінансові інвестиції, запаси, відносно більш низькими темпами зростала дебіторська заборгованість. Така динаміка структури оборотних активів є результатом не тільки об'єктивних факторів впливу, але й свідченням продуманої фінансової політики підприємств.

За оцінками фахівців, що займаються консультуванням у сфері фінансового менеджменту, із загальної економії, що може одержати підприємство при ефективному управлінні фінансами, 50 % може дати ефективне управління товарно-матеріальними запасами, 40 % — управління запасами готової продукції і дебіторською заборгованістю та інші 10 % — управління власне технологічним циклом [1].

Для оцінки ефективності управління оборотним капіталом доцільно розглянути фінансові результати діяльності підприємств даної галузі, рентабельність реалізованої продукції, оборотних активів та дослідити збитковість при здійсненні фінансової діяльності господарюючих суб'єктів виробництва харчової продукції, напоїв та тютюнових виробів.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Таблиця 2

Динаміка обсягу оборотних активів виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів за складовими елементами протягом 2011 – 2015 років

Види оборотних активів	2011	2012	Темп росту 2011/2012, %	2013	Темп росту 2011/2013, %	2014	Темп росту 2011/2014, %	2015	Темп росту 2011/2015, %
Запаси	40181,5	44990,0	112,0	45309,0	112,8	54684,4	136,1	80641,4	200,7
Дебіторська заборгованість	101103,5	108564,7	107,4	114578,3	113,3	128972,2	127,6	174918,2	173,0
Поточні фінансові інвестиції	2031,1	2711,2	133,5	2165,4	106,6	3236,9	159,4	5076,8	250,0
Грошові кошти	6821,3	6941,3	101,8	8417,5	123,4	10600,2	155,4	12893,1	189,0
Інші оборотні активи	3966,2	1066,5	268,4	10623,4	267,8	12716,6	320,6	15908,5	401,1
Усього оборотних активів	154103,6	173853,7	112,8	181093,6	117,5	210210,3	136,4	289438,0	187,8

Джерело: розроблено за даними [10]

Згідно даних Табл. 3 починаючи з 2014 року підприємства галузі працювали збитково, що було обумовлено поглибленням кризової ситуації в економіці, трикратним обезціненням гривні, зубожінням населення і падінням попиту на продукцію. Критичну ситуацію поглиблює практика авансованих платежів ПДВ, яка приводить до «вимивання» оборотного капіталу, зростання його дефіциту та необхідністю залучення надмірно дорогих кредитних ресурсів. В результаті знизилась показники рентабельності продаж, оборотних активів (Табл. 4), що негативно вплинуло на фінансовий стан підприємств галузі та посилило загрозу банкрутства. За аналізований період темп росту збитків склав 459,2%, а їх обсяг досяг 34267.8 млн. грн.

Рентабельність продаж показує скільки отримано прибутку на 1 грн. реалізованої продукції за цінами продажу. Якщо в 2013 році рентабельність продаж становила 3.6%, а оборотних активів – 5.2%, то в наступні два роки рівень збитковості демонстрували обидва показники. Рівень збитків на одну гривню оборотних активів галузі за п'ять років зріс з 0.05 грн. до 0.12 грн. або в 2.4 рази.

Таблиця 3

Фінансові результати підприємств, що займаються виробництвом харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів в Україні протягом 2011 – 2015 рр.

Показники	2011	2012	2013	2014	2015
Виручка, млн. грн.	233974,0	280623,9	258945,6	327446,9	423294,9
Прибуток до оподаткування, млн. грн.	4772,4	10421,2	9447,9	-14723,6	-14600,5
Фінансовий результат прибуткових підприємств, млн. грн.	12235,3	15708,9	14816,5	13887,8	19667,3
Фінансовий результат збиткових підприємств, млн. грн.	7462,9	5287,7	5368,6	28611,4	34267,8

Джерело: розроблено за даними [10]

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Таблиця 4

Динаміка показників ефективності здійснення фінансово – господарської діяльності підприємств, що виробляють харчові продукти, напої та тютюнові вироби в Україні протягом 2011 – 2015 рр.

<i>Показники</i>	<i>2011</i>	<i>2012</i>	<i>2013</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>
Рентабельність продаж, %	2,0	3,7	3,6	-	-
Збитковість продаж, %	-	-	-	4,5	3,4
Рентабельність оборотних активів, %	3,1	6,0	5,2	-	-
Збитковість оборотних активів, %	-	-	-	7,0	5,0
Збитки на 1 грн. оборотних активів	0.05	0.03	0.03	0.14	0.12

Джерело: розроблено за даними [10]

Зважаючи на погіршення показників використання оборотних активів, підприємствам необхідно особливу увагу приділяти розробці політики управління формуванням та використанням оборотних активів з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх факторів впливу. Політика управління оборотними активами – це комплекс дій аналітично-розрахункового, прогностичного, організаційно-технічного характеру, які охоплюють планування складу і структури оборотних активів та їх обсягів, визначення джерел формування та їх оптимізацію, прискорення їх оборотності, контроль за розміщенням та напрямками використання оборотних активів. Основні етапи такої політики наведено на Рис. 2. Критеріями ефективності практичної реалізації політики управління формуванням і використанням оборотних активів можуть бути показники їх оборотності і рентабельності. Слід пам'ятати, що обсяги і структура оборотних активів в значній мірі визначають платоспроможність і ліквідність балансу підприємств, тому в рамках політики управління формуванням і використанням оборотних активів слід виокремити заходи щодо підвищення ефективності управління товарно-матеріальними запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими активами. Такий комплексний підхід щодо розробки і реалізації політики управління формуванням і використанням оборотних активів підвищить її результативність і сприятиме вирішенню задач, спрямованих на підвищення ефективності використання оборотних активів. (Табл. 5)

Послідовна реалізація політики управління формуванням і використанням оборотних активів сприятиме більш ефективній організації оборотних активів побудованій на принципах:

- 1) самостійності щодо розпорядження, управління оборотними активами;
- 2) плановості, тобто визначення потреби в оборотному капіталі та його розміщення за окремими елементами оборотних активів;
- 3) коригування планових нормативів з урахуванням змін обсягів виробництва, цін на сировину та матеріали, складу постачальників і споживачів, форм застосовуваних розрахунків тощо;
- 4) оптимізації джерел фінансування оборотного капіталу та його розподілу за елементами оборотних активів;
- 5) контролю за раціональним розміщенням і ефективним використанням оборотних активів [5].

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА**Рис. 2. Етапи політики управління оборотними активами підприємства**

Ефективна політика управління оборотним капіталом повинна орієнтуватися на шляхи вдосконалення використання оборотних активів підприємством, а саме: зменшувати частку дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів, що призведе до прискорення оборотності дебіторської заборгованості та оборотного капіталу; збільшувати обсяг запасів, сировини та матеріалів; підтримувати баланс власного оборотного капіталу, щоб не виникло нестачі або надлишку і як наслідок призведе до уповільнення оборотності, зниженню рентабельності, згорання обсягів виробництва, кризи неплатоспроможності; потрібно своєчасно використовувати тимчасово вільні кошти для поточних фінансових інвестицій, які можуть принести додатковий дохід і підвищити рентабельність використання оборотних активів; забезпечувати безперебійність поставок сировини, матеріалів та запасів, вчасно поновлювати обсяг запасів; зменшувати частку активів, які обертаються повільно та відповідно нарощувати активи, період оборотності яких менший; вчасно орієнтуватися в виборі доцільності стратегії фінансування оборотних активів; мінімізувати інфляційні ризики та втрати від простроченої дебіторської заборгованості, зберігання ресурсів для виробництва тощо.

Таблиця 5

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА**Шляхи підвищення ефективності використання оборотних активів на підприємствах, які займаються виробництвом харчової продукції, напоїв та тютюнових виробів**

Завдання щодо підвищення ефективності використання оборотних активів	Шляхи досягнення
Забезпечення безперебійності виробничого процесу	Налагоджувати прямі поставки сировини та матеріалів, оптимізувати обсяги закупок та складських запасів. Зменшувати фінансовий цикл шляхом прискорення обороту виробничих запасів та дебіторської заборгованості шляхом зменшення частки дебіторської заборгованості і некритичного уповільнення оборотності кредитної заборгованості
Прискорення оборотності оборотних активів	Збільшення частки активів з високою оборотністю і зменшення частки активів, що обертаються повільно. Прискорення оборотності може відбуватися на всіх стадіях кругообігу: — на стадії формування запасів — за рахунок визначення зайвих запасів та їх ліквідації, оптимального вибору постачальників і поліпшення організації постачання; на стадії виробництва — за рахунок впровадження нових технологій та підвищення ефективності праці, що сприятиме скороченню виробничого циклу без зниження якості продукції, яку виробляють; — на стадії реалізації продукції — за рахунок раціональної організації збуту, що, зокрема, забезпечується формуванням і реалізацією ефективної кредитної політики.
Підтримка достатньої ліквідності	Достатня ліквідність для підтримки платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями. Треба постійно контролювати розмір оборотних активів у грошовій формі (абсолютно ліквідній формі), забезпечувати відповідну частину високоліквідних активів у вигляді поточних фінансових інвестицій та інших активів, які можна швидко перетворити в грошові кошти
Забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів	Своєчасне використання тимчасово вільних залишків грошових активів для ефективного портфеля поточних фінансових інвестицій, що можуть принести підприємству прямий дохід у формі процентів або дивідендів. З метою максимізації прибутковості оборотних активів необхідно оптимально поєднувати активи, що дають прямий дохід, і ті активи, які такого доходу не приносять
Мінімізація ризиків і втрат	Проведення моніторингу показників достатності та ефективності використання оборотних активів, оцінка зовнішніх і внутрішніх ризиків та їх уникнення або мінімізація можливих втрат.

Джерело: розроблено за даними [5]

Висновки. Проаналізувавши обсяг та структуру оборотних активів, результативні показники діяльності підприємств виробництва харчової продукції, напоїв та тютюнових виробів за період 2011 – 2015 рр., можна зробити висновок, що на фоні стрімкого зростання обсягів оборотних активів спостерігається зниження ефективності їх використання. Для подолання негативних тенденцій щодо уповільнення оборотності оборотних активів, збитковості їх використання, на рівні підприємств необхідно розробляти і послідовно реалізовувати обґрунтовану політику управління формуванням і використанням оборотних активів, вчасно оцінювати перебіг її реалізації та вносити відповідні корективи, враховуючи ризики та втрати.

Література

1. Акопян, А. А. Підвищення ефективності використання оборотних коштів / А. А. Акопян, Л. В. Радько // Формування ринкових відносин України. - 2010. - №5. - С. 45-48.
2. Бланк, И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1999. – 528 с.
3. Демченко, Т. Економічна сутність оборотних активів та проблеми їх визнання і класифікації [Електронний ресурс] / Т. Демченко. – 2011. – Режим доступу до ресурсу : http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2519/1/Demchenko_stat1.pdf.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

4. Коваленко, Л. О. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – 3-тє вид. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
5. Коваленко, Л. О. Фінанси підприємств: навч. посібник. / Л. О. Коваленко, Н. І. Обушна, О. В. Абакуменко [та ін.]; за ред. проф. Л. О. Коваленко. – Ніжин : ФОП Лук'яненко В. В. ТПК «Орхідея», 2016. – 394с.
6. Маргасова, В. Г. Особливості управління оборотними активами підприємств харчової промисловості України / В. Г. Маргасова, І. М. Сорока // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2013 – № 2 (18) – С.121 – 124.
7. Нестеренко, С. С. Структурні зміни оборотного капіталу та їх вплив на фінансовий стан підприємств харчової промисловості / С. С. Нестеренко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – №2. – С.187-197.
8. Рилєєв, С.В. Статистично-економічний аналіз оборотних активів у запасах товарно-матеріальних цінностей харчової промисловості / С. В. Рилєєв, С. М. Юрій // Облік, аналіз, аудит. – 2011. – № 7. – С. 21-28.
9. Савчук, В. П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций / В. П. Савчук. – К. : Максимум, 2008. – 600 с.
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Reference

1. Akopian, A. A., Radko, L. V. (2010). Pidvyshchennia efektyvnosti vykorystannia oborotnykh koshtiv [Increased efficiency of working capital use]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn Ukrainy – Formation of market relations of Ukraine*, 5, 45-48 [in Ukrainian].
2. Blank, I. A. (1999). *Finansovyy menedzhment [Financial management]*. Kyiv: Nika-Tsentr [in Russian].
3. Demchenko, T. (2011). *Ekonomichna sutnist oborotnykh aktyviv ta problemy yikh vyznannia i klasyfikatsii [The economic essence of current assets and the problems of their recognition and classification]*. Retrieved from http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2519/1/Demchenko_stat1.pdf [in Ukrainian].
4. Kovalenko, L. O., Remnova, L. M. (2008). *Finansovyi menedzhment [Financial Management]*. (3th ed.). Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
5. Kovalenko, L. O., Obushna, N. I., Abakumenko, O. V. (2016). *Finansy pidpriemstv [Finances of Enterprises]*. L. O. Kovalenko (Ed.). Nizhyn: FOP Lukyanenko V. V. TPK «Orkhidea» [in Ukrainian].
6. Marhasova, V. H., Soroka, I. M. (2013). Osoblyvosti upravlinnia oborotnyimi aktyvami pidpriemstv kharchovoi promyslovosti Ukrainy [Peculiarities of Managing Current Assets of Food Industry Enterprises of Ukraine]. *Naukovyi visnyk ChDIEU – Scientific Bulletin of ChSIEM*, 2(18), 121-124 [in Ukrainian].
7. Nesterenko, S. S. (2011). Strukturni zminy oborotnoho kapitalu ta yikh vplyv na finansovyi stan pidpriemstv kharchovoi promyslovosti [Structural Changes in Working Capital and Their Impact on the Financial Condition of Enterprises in the Food Industry]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy – Collection of scientific works of the National University of State Tax Service of Ukraine*, 2, 187-197 [in Ukrainian].
8. Rylieiev, S. V. Yurii, S. M. (2011). Statystychno-ekonomichniy analiz oborotnykh aktyviv u zapasakh tovarno-materialnykh tsinnosti kharchovoi promyslovosti [Statistical-economic analysis of current assets in inventories of commodity-material values of food industry]. *Oblik, analiz, audyt – Accounting, Analysis, Audit*, 7, 21-28 [in Ukrainian].
9. Savchuk, V. P. (2008). *Finansovyy menedzhment predpriyatiy: prikladnye voprosy s analizom delovykh situatsiy [Financial management of enterprises: applied questions with the analysis of business situations]*. Kyiv: Maksimum [in Russian].
10. Ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

Надійшла 5.09.2017